

ЖИВОТ И ПОЛИТИЧКИ РАД МИЛОЈА БАРЈАКТАРОВИЋА

Међу свештеницима Србије у другој половини XIX века који су својим радом превазишли уже професионалне обавезе и настојали да се шире укључе у друштвене токове, почасно место припада Милоју Барјактаровићу. Његов развојни пут поклапа се са догађајима значајним за стицање потпуне независности и изградњу модерне државне организације у Србији. Барјактаровић је активно учествовао у многим политичким акцијама, посебно у покрету Светозара Марковића, демонстрацијама „Црвени барјак“, у развоју Радикалне странке и у конституисању парламентаризма, који је почев од седамдесетих година брже крчио путеве свога развоја.

Милоје Барјактаровић је рођен око 1830. године у Јовановцу, селу које се налази североисточно од Крагујевца. Четвороразредну основну школу је завршио у родном месту. После ниже гимназије завршио је Богословију у Београду са одличним успехом. У почетку је радио као учитељ у Брзану и Јарушицама, а затим у Крагујевцу, где се зађаконио (19. октобра 1858) и био наименован за вероучитеља у гимназији. За свештеника је рукоположен 4. августа 1859, а за протојереја 11. марта 1889. године. Због сукоба са представницима династије Обреновића, за протојереја крагујевачког округа постављен је тек после мајског преврата 1903. године и на тој дужности је остао кратко време. Највећи део своје 45-годишње службе Барјактаровић је провео у Крагујевцу. Само краће време је служио као капелан у Пожаревцу и на дужности намесника рамског среза са седиштем у Градишту. Потом се враћа у Крагујевац и у њему остаје до краја живота. Умро је 25. јула 1903, а сахрањен је у породичној гробници на крагујевачком варошком гробљу.¹

Политички утицај на младе људе Барјактаровић је почео да врши још као вероучитељ у крагујевачкој гимназији.² Седамдесетих година он остварује значајну сарадњу са групом својих ђака које је одраније познавао као „даровите, способне и поштене људе“. Међу њима посебно је ценио Светозара Марковића, јер је у њему „нашао правога човека, поштенога Србина и врснога грађанина“, истичући да је по-

¹ Основни биографски подаци о Милоју Барјактаровићу могу се наћи у листу „Јавност“, органу Радикалне странке у Крагујевцу, I, 34, 14. IX 1903. и у „Веснику српске цркве“, XIV, август 1903, стр. 761—763.

² О раду Барјактаровића у Крагујевачкој гимназији вид. у делу Љуб[омира] М. Протића, *Гимназија кнеза Милоша Великог*, Београд, 1900, стр. 127, и у *Споменици Мушке гимназије у Крагујевцу*, Крагујевац, 1934, стр. 462.

носан „што о овако узоритом човеку могу рећи да је био мој ђак“.³ У активан политички живот М. Барјактаровић је ушао 1870. године и у њему је остао све да смрти. У Крагујевцу се тих година осећао опозициони дух. Оживљавању политичке активности доприносила је Војна фабрика са око 600 радника, затим, наставници и ученици Гимназије и Учитељске школе, занатлије и напредни трговци. Уз то, највећи број скупштинских заседања у ово време одржан је у Крагујевцу. Тиме су створене могућности да се преко посланика изблиза прати живот широких радних маса, а посебно на селу.⁴

Политичка активност Милоја Барјактаровића дошла је до посебно изражаја за време живота и рада Светозара Марковића у Крагујевцу (1873—1875), као и у вези са организовањем и спровођењем демонстрација „Црвени барјак“ (1876). Коначно, треће подручје његове активности исцрпљивано је у крилу Радикалне странке, посебно у парламентарној активности, с обзиром на то да је у неколико мандата биран за посланика на листи Радикалне странке.

Размотрићемо битна подручја Барјактаровићеве политичке активности.

АКТИВНОСТ У ПОКРЕТУ СВЕТОЗОРА МАРКОВИЋА

Иако је интензивније почео да се бави политиком почев од 1870. године, оптимални услови за ту активност створени су са доласком Светозара Марковића у Крагујевац. Марта 1873. године у овом граду је основан „Одбор друштвене штампариие“, донета су „Правила“ ове институције конституисане на акционарској основи и предузете мере за набавку штампариие у којој би се штампало једно политичко гласило.⁵ Већ у 1. члану „Правила“ истакнути су циљеви новоосноване установе: „Ради лакшег и бржег ширења просвете у нашем народу, а нарочито у овдашњем становништву, оснива се у Крагујевцу Друштво за подизање штампариие.“ Број чланова-оснивача Друштвене штампариие износио је више од сто, а први председник Одбора био је Сава Грујић, капетан прве класе и управитељ Тополивнице. Учесник у Пољском устанку (1863), Грујић је испољавао прогресивне погледе и имао благонаклон став према радницима Војне фабрике који су учествовали у политичком животу, а посебно у покрету Светозара Марковића. За потпредседника Друштвене штампариие изабран је Милоје Барјактаровић. Ово поверење својих суграђана он је настојао у потпуности да оправда. Припадао је најужој групи присталица Светозара Марковића, која се окупљала око редакције новопокренутог листа „Јавност“.

³ Одбрана Милоја Барјактаровића у Окружном суду у Крагујевцу, 15. јуна 1876. године, у процесу истакнутим организаторима демонстрација „Црвени барјак“ [Историјски архив Шумадије (ИАШ), Колекција (К) 6 — кутија I; бр. 12/175—183 — 1876].

⁴ Јован Скерлић, *Светозар Марковић, његов живот, рад и идеје*, Београд, 1910, стр. 95—96.

⁵ Детаљније о оснивању и раду Одбора друштвене штампариие вид. у мојој монографији „Јавност“ Светозара Марковића, „Светлост“, Крагујевац, 1975, стр. 20—28.

Кућа Милоја Барјактаровића била је увек отворена, служећи за састанке млађих људи који су припадали кругу Светозара Марковића. На тим скуповима претресана су значајнија друштвено-политичка и економска питања. „Одлуке о тим питањима служиле су за регулативу писцима чланка у 'Јавности'.“⁶ Прогресивних убеђења и принципјелан у својим ставовима, овај свештеник је одбио да буде ристићевац, или чумићевац, већ је, као што је сам истицао, „вазда остао свој“. Због таквог понашања он је код појединих министара и других личности у врховима државне администрације постао подозрив, „забележен у црну књигу“, а његово име „подвучено црвеним плајвазом“.⁷

Са покретањем листа „Јавност“, чији је први број изашао 8. новембра 1873. године, активност Светозара Марковића и групе око њега долазила је све више до изражаја. У тој групи видну улогу је играо и Милоје Барјактаровић. У јесен 1873. године у Крагујевцу је формиран посебан илегални одбор, чији је задатак био „да људима сиротног стања извојује: бољу сигурност, слободу и равноправност са богатима“.⁸ Тајне седнице овог одбора одржаване су у кући свештеника Милоја Барјактаровића и благајника Артиљеријске управе Стевана Петровића. Поред Крагујевца, одбор је имао чланове и у другим местима: у Београду, Горњем Милановцу, Смедереву, Аранђеловцу, Рачи, Јагодини и селима крагујевачког округа. Непосредни циљ одбора био је збацивање кнеза Милана Обреновића приморавањем на оставку, или убиством помоћу завере, и проглашење републике, чији би председник био Адам Богосављевић, посланик из крагујевачког округа. Чланови одбора су истицали да „под управом републике биће добро за васцели српски народ а особито пак за сиротињу која у државама таквим прво место заузима“. Карактеристично је да је читава кореспонденција о раду овог одбора чувана у кући Милоја Барјактаровића.

Иако не постоје ближи подаци о резултатима рада поменутог одбора, извесно је да је језгро окупљено око њега играло значајну улогу у новим гласилима која су покренута у Крагујевцу („Глас јавности“, „Ослобођење“ и „Старо ослобођење“), а посебно у организовању демонстрација „Црвени барјак“. Идеја о проглашењу републике у Србији седамдесетих година била је утопистичка, јер објективних услова није било, пошто је реч о времену интензивнијег преласка на капиталистичку привреду и снажења буржоазије.

⁶ Л. Лазаревић, *Мали поменик*, Београд, 1933, стр. 22.

⁷ ИАШ, К/6 — кут. I: бр. 12/175—183 — 1876.

⁸ Податке о оснивању и раду овог одбора даје у својој изјави Никола Јекић, дневничар у Артиљеријској управи, 24. децембра 1875. Јекић је ову изјаву написао на тражење Драгомира Вучковића, надзорника војних зграда у Крагујевцу и дописника „Истока“, а поводом победе Марковићевих следбеника на општинским изборима у Крагујевцу, 1. новембра исте године [Архив Србије (АС), Поклони и откупи (ПО), бр. 83/162].

У групи Светозара Марковића, чији је Барјактаровић био активни сарадник, истицали су се рано преминули поборници социјалистичких идеја Пера Ђорђевић⁹ и Манојло - Маша Којић.¹⁰

У време када је Светозар Марковић лежао у затвору Окружног суда у Крагујевцу, очекујући решење своје жалбе код виших судова, Милоје Барјактаровић и председник Општинског суда Павле Вуковић дали су писмено јемство да се Светозар може на слободи лечити.¹¹ После неколико одбијања, сада је надлежно судско веће одлучило да удовољи Марковићевој молби, између осталог, и због ауторитета и одлучних захтева двојице угледних грађана — Барјактаровића и Вуковића. Већ тешко болестан, Марковић је по изласку из затвора станао у кући Барјактаровића, уживајући сву топлину и негу у дому који је служио као стетиште свим прогресивним људима.¹² Барјактаровић је примао писма и друге пошиљке и достављао их Светозару Марковићу. За време издржавања казне у Пожаревцу, Барјактаровић је редовно посећивао Марковића.¹³

У својој одбрани у Окружном суду у Крагујевцу у процесу истакнутим организаторима и учесницима у демонстрацијама „Црвени барјак“, 15. јуна 1876, Барјактаровић је недвосмислено изјавио да није могао да се одрекне идеја групе младих и честитих људи, којима је био наставник у Крагујевачкој гимназији и које је волео као рођену децу, као свој „рукосад“.

После смрти Светозара Марковића, Барјактаровић је наставио са интензивном политичком активношћу, јер није могао дозволити да се „у Крагујевцу угаси онај жижак просвете“ који је Светозар у друштву са другима „тешком муком зажегао“. У свом непосредном ангажовању Барјактаровић је видео један од услова за даљи развој соција-

⁹ Пера Ђорђевић (1851—1874) рођен је у Крагујевцу, где је завршио гимназију, а затим Правни факултет у Београду. Потом је наставио студије на Циришкој политехници, које је са успехом завршио 1873. године. За време боравка у Цириху прихватио је програм Прве интернационале и социјалистичке идеје руских револуционара. Иако оболео, Ђорђевић долази у Крагујевац и интензивно ради у редакцији „Јавности“, а потом и у „Гласу јавности“. Умро је 9. децембра 1874. Свој иметак у вредности од 1.200 дуката Ђорђевић је завештао Светозару Марковићу, наменивши га за ширење социјалистичких идеја и отварање женске школе сестара Нинковић у Крагујевцу (Рад, I, 24, 20. X 1874).

¹⁰ Манојло-Маша Којић (1848—1875) родио се у Бадовинцима, у шабачком округу. Завршио је гимназију и Правни факултет Велике школе у Београду и отишао у Париз да студира медицину. Прихватио је идеје Париске комуне, лично се упознао са неким комунарима и одушевљавао се њиховим делима. Због изражених симпатија према првој пролетерској држави, Којићу је одузета стипендија, тако да је био приморан да се врати у Србију (1873). По повратку настањује се у Крагујевцу, где се оженио Катарином, ћерком Милоја Барјактаровића. Којић је умро од туберкулозе, 13. октобра 1875, и сахрањен је у породичној гробници Барјактаровића на крагујевачком гробљу (Старо ослобођење, I, 26, 15. X 1875).

¹¹ Јавност, II, 33, 20. III 1874.

¹² ИАШ, К/6 — кут. I; бр. 12/175—185 — 1876.

¹³ Тако је пакет и писмо од брата Јеврема, од 15. марта 1874, Светозару донео Милоје Барјактаровић. То се види из писма које је Светозар упутио Јеврему, 18. марта 1874, чији се оригинал чува у Историјском архиву Београда (ИАБ), Збирка паклона и откупа (ЗПО), К — I/5. Ово и друга Светозарева писма из збирке ИАБ објавили су Перо Дамјановић и Драгић Качаревић у Прилозима за историју социјализма, књ. 2, Београд, 1965, стр. 345—355.

листичког покрета. Догађаји који су следили у потпуности су потврдили такву оријентацију овог прогресивно оријентисаног свештеника и групе његових истомишљеника — следбеника идеја Светозара Марковића.

ДОПРИНОС ОРГАНИЗОВАЊУ ДЕМОНСТРАЦИЈА „ЦРВЕНИ БАЊАК“

Раздобље од почетка новембра 1875. до краја јуна 1876. године представља најбурније доба у животу Милоја Барјактаровића. Тада су се збили догађаји који су оставили дубоку бразду у прегнућима и борби овог посленика, који је на делу потврдио решеност да истраје ради остварења идеја које је заступао Светозар Марковић.

Акцијом прогресивних посланика из народа остварене су измене и допуне у Закону о општинама, 8. октобра 1875. године.¹⁴ Једна од битних новина огледала се у смањењу полицијског тугорства у раду општина и у проширењу круга општинске самоуправе. На основу тих корекција, почетком новембра 1875. године организовани су општински избори у Србији. Том приликом у Крагујевцу су победиле присталице Светозара Марковића. Кандидатска листа за новоизабрани општински одбор састављена је у кући свештеника Барјактаровића.¹⁵ На ужим изборима од 10. новембра исте године, за одборника општинске управе изабран је и Милоје Барјактаровић.¹⁶

Нова општинска управа у Крагујевцу узела је у решавање основна питања која су годинама раније, за време либералних гарнитура на власти, остајала нерешена. Посебно је значајно што су тражени путеви за проблеме који су тиштали „доње“ друштвене слојеве. Имућнији људи, лишени одборничких места у новој општинској управи, а уз то потпомагани полицијом, радили су на изналажењу „неправилности“ у раду нових општинских органа. Измене у Закону о општинама омогућавале су да се на захтев педесет бирача у окружном месту тражи сазив новог збора ради гласања о поверењу постојећим одборницима. У новом одбору налазио се и кмет Миленко Петровић, који је био повезан са реакционарним круговима и радио на обарању новоизабране општинске управе. Отуда је група одборника, међу којима и Милоје Барјактаровић, већ 10. децембра 1875. покренула иницијативу да збор смени са дужности кмета Миленка Петровића, а на предлог посебне комисије која би испитала пропусте у његовом подривачком раду.

У ишчекивању сазива збора ради постављања питања о поверењу новоизабраним општинским органима, већ 9. јануара 1876. митрополит Михаило предузео је кораке против свештеника Милоја Барјактаровића. Наиме, у акту којим је тражио посебно ислеђење истиче се да овај свештеник „проповеда народу врло превратна начела... развраћа народ рушећи веру и цркву, растура јеретичке идеје“.¹⁷

¹⁴ Зборник закона и уредаба, књ. XXVIII, стр. 1—30.

¹⁵ Л. Лазаревић, нав. дело, стр. 22.

¹⁶ Старо ослобођење, I, 39, 12. XI 1875.

¹⁷ Српски митрополит Михаило — крагујевачком намеснику, 9. јануара 1876. (АС, ПО, кут. 73, бр. 56).

У одговору на нападе поглавара српске цркве Барјактаровић је одлучно изнео да је тужба против њега тенденциозна и неистинита, да представља знак „гадног подметања, потварања и пањкања“, због тога што је он одборник општине, члан управе Друштвене штампарије и члан комисије која је савесно прегледала рачуне у вези са подизањем нове цркве.¹⁸ Митрополита Михаила није задовољио Барјактаровићев одговор, већ је тражио накнадна објашњења, у првом реду признање „грехова“.

Под притиском опозиционих снага, општински збор, сазван ради гласања о поверењу постојећим одборницима, састао се 15. фебруара 1876. Тада је огромна већина присутних бирача (402 према 1) потврдила мандат постојећем општинском одбору. Свој глас поверења дао је и Милоје Барјактаровић. У част нове победе, истога дана организоване су демонстрације познате у нашој историографији под именом „Црвени барјак“. На челу поворке демонстраната ношена је црвена заставица на којој је белим словима била исписана реч „самоуправа“.¹⁹

Већ сутрадан, 16. фебруара 1876, министар унутрашњих дела телеграфским путем је тражио од окружног начелника у Крагујевцу да га обавести о томе ко је за време демонстрација узвикивао „Живела република“. У повратном телеграму окружни начелник Милош Прокић је одговорио да су пароли „Живела република“ узвикивали „поп Милоје, кметови и супленти“.²⁰ У општинском акту, који је написан истога дана, 16. фебруара, окружни начелник је означио свештеника Барјактаровића као једног од организатора демонстрација.²¹ На основу организоване и синхронизоване акције прикупљено је двадесет потписа грађана (18. фебруара) и у акту који је приложен захтевано је да окружни прота забрани свештенику Барјактаровићу „да у наше домове не сме никако доћи“, јер исти „не врши оно исто што је законом црквеним записато за веру хришћанску, већ иде од једног до другог и призивље себи другове који ће рушити све што постоји у овој земљи, као што је 15. овог месеца дочекивао смутљивце са црвеном заставом код своје куће и износио вино у бакрачима и астале постављао, частио и благословио да се такви иљаде“.²²

Репресивне мере против свештеника Барјактаровића настављене су са несмањеном жестином. Већ 22. фебруара 1876. окружни начелник је обавестио министра унутрашњих дела да је Барјактаровић у „оптужном стању“ и да више од 60 грађана „неће да примају причест из његових руку“.²³ Сутрадан по слању овог телеграма, министар унутрашњих дела тражи да се изненадно претресу куће свих похапшених, међу којима и Милоја Барјактаровића.²⁴ Два дана доцније, 25. фебруара, заједно са 29 истакнутих организатора демонстрација „Црвени

¹⁸ Одговор свештеника Милоја Барјактаровића на оптужбе митрополита Михаила од 16. јануара 1876 (АС, ПО, кут, 73, бр. 58).

¹⁹ Детаљније о демонстрацијама вид. моју књигу „Црвени барјак“ у Крагујевцу 1876. Прилог борби за самоуправу у Србији XIX века, „Светлост“, Крагујевац, 1976.

²⁰ Окружни начелник Милош Прокић — министар унутрашњих дела Љубомиру Каљевићу (АС, ПО, кут, 73, бр. 323).

²¹ ИАШ К/6 — кут. I; бр. 5/1 — 1876.

²² АС, ПО, кут, 73, бр. 60.

²³ АС, ПО, кут, 73, бр. 339.

²⁴ АС, ПО, кут, 73, бр. 346.

барјак“, ухапшен је и Милоје Барјактаровић.²⁵ Прва ислеђења против учесника у демонстрацијама садржавала су и питање: „Да ли је по Барјактаровић заклео ту гомилу (око 500 учесника у демонстрацијама — прим. Ж. С.) да се држи сложено и да прави заверу противу опстанка државе?“²⁶ На основу извршених ислеђења, Барјактаровић је посебним решењем стављен „под суд“.²⁷ Сви притвореници оптужени су због припреме „издајничког предузећа“, чији је циљ рушење постојећег друштвеног и државног уређења и збацивање „законите“ династије Обреновића. Дело је у почетку било подведено под одредбе Кривичног законика којима је била предвиђена смртна казна, али се касније од тога одустало са мотивацијом да је припрема издаје остала неизвршена.

Услови живота у притвору Окружног суда у Крагујевцу били су ванредно тешки. Стражу су чувала 24 војника, са једним подофициром на челу. Кад би родбина доносила храну својим најближим, дешавале су се немиле сцене. Детаљно је прегледано јело и ломљен хлеб да би се нашло нешто „подозриво“. Приликом посете 4. априла 1876. војници су са упереним бајонетима на пушкама изгурали из дворишта Окружног суда ћерку и жену Милоја Барјактаровића. Том приликом, од удара затворске капије, повредила је ногу кћи Катарина, а руку жена Марија.²⁸ Полицијски сведоци су упорно доказивали да је Барјактаровић учествовао у демонстрацијама и да је све учеснике заклео на црвену заставу.

Припремајући се за главни претрес у Окружном суду, притвореници су писали своје одбране и, истовремено, 22. марта 1876, обратили су се јавним позивом под насловом *Правозаступницима*, у коме су изнели ток демонстрација и молили познате адвокате да их бране. Међу потписницима овог позива налазио се и Милоје Барјактаровић.²⁹ У међувремену, уз асистенцију полиције, изабрана је нова, либерална општинска управа, 3. марта 1876. Она је издала уверење о рђавом владању свештеника Барјактаровића. У вези са овим актом јавно је, у својој одбрани у Окружном суду у Крагујевцу, протествовао трговац Владимир Сарамандић. Он је рекао да је такво уверење тенденциозно и неспојиво са човеком који је „узор поштења“.³⁰

²⁵ АС, ПО, кут. 73, бр. 352.

²⁶ Старо ослобођење, II, 32, 24. II 1876.

²⁷ Решење је датирано 20. марта 1876. године, бр. 6290 (ИАШ, К/6 — кут. I; бр. 10/1—4 — 1876).

²⁸ Из суднице и апсане, Старо ослобођење, II, 70, 23. IV 1876.

²⁹ Правозаступницима, Старо ослобођење, II, 52, 24. III 1876.

³⁰ Одбрана Владимира Сарамандића у Окружном суду у Крагујевцу, 31. маја 1876 (ИАШ, К/6 — кут. I; бр. 12/55-67 — 1876). — У својој одбрани од 15. јуна 1876. Барјактаровић је одлучно одбацио документ о рђавом владању, истичући да „Поступак људи који су имали образа да мени даду уверење да сам рђавог владања, тако је прљав, да га се ја с гнушањем дотичем. Помислите само, господо моја, мени који сам био учитељ, мени који сам био катикета, мени што 20 година беспрекорно као свештеник служим ову општину, мени који сам био одборник читаонице, мени који сам још и сада одборник и потпредседник Штампаре, мени јучерањем одборнику општине, мени који се никад ни с ким нисам ни свadio, ни судио ни тужио, ви сте ми за то сведок, господо судије, мени грађанину, домаћину, оцу поштене породице, издалоше уверење да сам рђавог владања, сравнише ме са последњом протувом, скитником и пангалозом, јер се само оваквим људима издаје рђаво уверење“ (ИАШ, К/6 — кут. I; бр. 12/175-183 — 1876).

На основу претходне истраге извршене у полицији и у Окружном суду, Барјактаровићу је стављено на терет да је „гомилу света“, када је свратила у кућу његовог суседа и председника општине Павла Вуковића, заклео на верност „предузетом делу“ и да је освештао црвену заставу са натписом „самоуправа“, иако је знао да је она знамење „издајничког предузећа“. На завршном претресу у Окружном суду у Крагујевцу, који је организован од 31. маја до 21. јуна 1876, непобитно је доказано да Барјактаровић није учествовао у демонстрацијама, иако је 15. фебруара гласао за поверење одборницима-марковићевцима који су чинили већину у општинској управи у Крагујевцу. Међутим, то није сметало судском већу да овог свештеника окриви за саучесништво у демонстрацијама и да његову кривицу подведе под сличне параграфе Кривичног законика који су примењени за остале притворенике.

У преамбули пресуде Окружног суда у Крагујевцу, од 23. јуна 1876, наглашено је да је свештеник Барјактаровић саучесник у демонстрацијама, да је учеснике у поворци „примао и частио“ код своје куће, да се веселио у дворишту свога суседа Павла Вуковића, да их је „благосиљао“ те на тај начин „одобравао њину радњу“.³¹ Према тврђењу полицијских сведока, Барјактаровић је после потврђене изборне победе на збору од 15. фебруара изјавио: „Нема врдалама код сиротиње! . . . Не да дроња, не да рита!“ Истовремено, сведоци су доказивали да је поменути свештеник отпоздрављао „гомили“ говорећи: „Хвала вам, браћо, на поверењу, живели и ви!“ Такође се наводило да су учесници у демонстрацијама, и без сагласности Барјактаровића, играли и нешто пили у његовом дворишту.

У својој изванредној одбрани у Окружном суду у Крагујевцу, коју је прочитао 15. јуна 1876, Барјактаровић је са симпатијама говорио о Светозару Марковићу и његовим истомишљеницима, оцењујући их као лучоноше прогреса и сејаче социјалистичких идеја. Истовремено, он је дао принципијелне одговоре на главне тачке напада које су противници упућивали овим истакнутим социјалистима. Барјактаровићева оцена о родоначелницима социјалистичке политичке мисли само је потврђивана даљим развојем догађаја. У том смислу нарочито се по значају издваја ово место из његове одбране: „Мени су говорили да су ти људи туђински најамници и непријатељи Српства; ја сам се лично уверио да ти људи троше своје имање, арче своју очевину да помогну народу, да рашире по њему просвету. Мени су говорили да су ти људи саможивци, а ја сам их гледао где своју аљину, залогај свога хлеба деле са онима који немају чиме да се одену и наране . . . Ја сам их познавао као људе који не само своје имање, но и своје здравље и свој живот залажу да помогну онима који трпе. Мени су говорили да ти људи хоће да униште брак, а ја сам лично венчавао те људе, и ретко сам налазио сретније бракове но што су њини. Мени су говорили да ти људи оће да униште породицу, а ја сам се лично уверио не само што дубоко поштују своје родитеље, већcroђавају и туђе, усвајају туђине као своје и поштују их као праве родитеље. Мени су говорили да су

³¹ Пресуда Окружног суда у Крагујевцу, од 23. јуна 1876 (ИАШ, К/6 — кут. I; бр. 42/1—107 — 1876).

ти људи превртљиви и непостојани, а ја у дружби с њима познао сам да нема сталнијих, искренијих и тврђих људи но што су они; ја сам их познавао као најспособније људе — да буду искрени и верни пријатељи и другови, другови на делу, а не на голим речима. Мени су говорили о заблудама тих људи, а ја сам их лично познавао као људе са дубоким знањем и узоритим моралом.“³²

Настојања полицијских сведока да прибаве лажне доказе о кривици Барјактаровића нису уродила плодом. Пресудом Окружног суда у Крагујевцу од 23. јуна 1876, иако третиран као саучесник у демонстрацијама, Барјактаровић је ослобођен сваке одговорности и пуштен „испод суђења“.³³

Незадовољан у основи ослобађајућом пресудом Окружног суда у Крагујевцу, што је било неспојиво са његовом ревношћу у истражном поступку, окружни начелник Милош Прокић, већ сутрадан по саопштењу пресуде, обавестио је министра унутрашњих дела да су пуштени „комунци“ сву ноћ „укали и букали“ у кући Милоја Барјактаровића. Како је већ био отпочео српско-турски рат, то Прокић предлаже да се посредством војног министра сви „комунци“ пошаљу на границу, с обзиром на то да је њихово задржавање „међ’ сталоженим грађанством до крајње мере шкодљиво и опасно“.³⁴

Под притиском највиших државних органа, Апелациони суд је настојао да поопштри казне истакнутим учесницима у демонстрацијама „Црвени барјак“. Својом пресудом од 21. априла 1877. ова виша судска инстанца оквалификовала је Барјактаровића као саучесника, али је закључила да се он ослобађа кривичне одговорности услед „недостатка довољних доказа“. Ипак, пресудом Апелације Барјактаровић је осуђен на специфичну казну — једногодишњи полицијски надзор, која се састоји у ноћивању у затвору Окружног суда.³⁵ У току дана, „од сунца до сунца“, Барјактаровић је био слободан. Касација је оснажила пресуду Апелационог суда 15. јуна 1877. године.

Пресуда Апелационог суда послужила је као основица за одлуку Конзисторије којом је Милоје Барјактаровић разрешен свештеничке дужности 14. јула 1877. По истеку једногодишњег полицијског надзора, како је речено у одлуци, Барјактаровић ће добити службу ван Крагујевца.³⁶

Услови издржавања полицијског надзора били су ванредно тешки. Због тога су осуђеници на ову казну били приморани да се жале министрима унутрашњих послова и правде, али без резултата. „Жалиоци зна-

³² Одбрана Милоја Барјактаровића у Окружном суду у Крагујевцу, од 15. јуна 1876 (ИАШ, К/6 — кут. I; бр. 12/175—183 — 1876).

³³ Питање настанка црвене заставе са натписом „самоуправа“ није до краја решено. Ипак, највише података у постојећим изворима говори да су заставу направили Пера Годоровић и његов друг Мита Стојановић. То су урадили у кући Милоја Барјактаровића у ноћи између 14. и 15. фебруара 1876 (Огледало, I, 1903, стр. 94—95). Међутим, истрага у вези са ауторима црвене заставе, која је вршена од фебруара до маја 1876, није дала очекиване резултате.

³⁴ АС, ПО, кут. 73, бр. 371.

³⁵ Пресуда Апелационог суда бр. 378, од 21. априла 1877 (ИАШ, К/6 — кут. I; бр. 43/1—10 — 1877).

³⁶ АС, ПО, кут. 73, бр. 193.

ју какво су дело припремали овој земљи, они знају да су сада, кад је оно обелодањено, истурени на нишан свима властима“ — стајало је у једном одговору на више узастопних жалби истакнутих организатора демонстрација „Црвени барјак“.³⁷

Услови за живот породице Барјактаровић у овом периоду били су несношљиви. Оставши готово три године без парохије, овај свештеник је био принуђен да по поручбини Војне фабрике кроји кесе за муницију. Ове кесе је шила његова грудоболна кћи Катарина, удова Маше Којића.³⁸ Енергична супруга Марија отворила је у кући малу кафану, у којој је кувала храну за раднике и друге посетиоце.³⁹ Кућа Барјактаровића и даље је служила као „азил за све оне који су били на правди гоњени“.⁴⁰

Тако је завршено друго значајно раздобље у Барјактаровићевом животу и раду, које је, без обзира на сваковрсне тешкоће и репресивне мере, афирмисало непоколебљивог борца који је био спреман да се до краја жртвује за своја уверења. Таквој оријентацији ће остати веран до краја живота.

У КРИЛУ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Трећи период у животу и раду Милоја Барјактаровића везан је за чланство у Радикалној странци. Од оснивачке скупштине ове странке (1881) Барјактаровић је учествовао на свим важнијим радикалским скуповима. Био је члан Главног одбора и лидер месне и окружне организације ове странке за Крагујевац и крагујевачки округ. Иако је она по својој природи означавала саставни део буржоаске државне машине, Барјактаровић није пропуштао да у разним приликама истакне Радикалну странку као настављача покрета Светозара Марковића. Као члан и функционер ове странке, Барјактаровић је биран за народног посланика у неколико скупштинских сазива (за Велику народну скупштину 1877. и 1888; затим, за ванредан скупштински сазив 1889—1890. и редован сазив Народне скупштине 1893—1895).

Обавезе народног посланика Барјактаровић је схватао врло широко, што је било у складу са његовом укупном активношћу. Иако је имао породичне неприлике (смрт зета Манојла-Маше Којића 1875. и ћерке Катарине 1878), он је настојао да у друштвеној активности, у раду за опште добро, нађе смисао свога битисања. Увек је полазио од потреба и интереса бирача, од жеље да им помогне у решавању актуелних проблема. Активност Барјактаровића посебно је дошла до изражаја приликом доношења Закона о црквеним властима источноправославне вере (1890). Непосредним учешћем у скупштинским дебатама или по-

³⁷ Свежањ докумената у вези са условима издржавања полицијског надзора чува се у Архиву Србије, у фонду Министарства унутрашњих дела (МУД), Полицајно одељење (П), 1877, фасц. XXIII, бр. 186.

³⁸ Катарина Барјактаровић-Којић (1855—1878) умрла је од туберкулозе и сахрањена у породичној гробници Барјактаровића на крагујевачком гробљу.

³⁹ О тешким условима живота породице Барјактаровић вид.: *Пашин*, илустровани радикални алманах, II издање, Београд, 1924, стр. 19. — Упор.: Л. Лазаревић, нав. дело, стр. 22.

⁴⁰ Весник српске цркве, XIV, август 1903, стр. 762.

моћу интерпелација овај посланик је настојао да се повољно реше конкретни проблеми у одређеној средини, односно донесу таква законска решења која ће полазити од стања и односа у Србији у последњој четвртини XIX века.

Парламентарна активност Милоја Барјактаровића почела је његовим избором за посланика Велике народне скупштине, која се састала 16. фебруара 1877. на тродневно заседање. Основни задатак ове скупштине био је усвајање Протокола мира, којим је завршен српско-турски рат (1876—77). Скупштина је на тајној седници усвојила поменути документ и на тај начин је означен завршетак првог рата са Турском.⁴¹ Као посланик Велике народне скупштине изабране 4. децембра 1888, Барјактаровић је учествовао у доношењу Устава од 1888. године.

Посебну активност Барјактаровић је испољио у раду ванредне скупштине, чији су посланици изабрани 14. септембра 1889. Ова скупштина је имала задатак да уведе у живот Устав од 1888. године доношењем више органских закона. Један од таквих правних аката био је поменути Закон о црквеним властима. Овај закон, припремљен у Митрополији, радикалска влада, са Савом Грујићем на челу, примила је без примедби и упутила га посебном скупштинском одбору на усвајање. За председника овог одбора изабран је Милоје Барјактаровић. Известилац и тумач нацрта закона у име владе и митрополита Михаила био је архимандрит Ниђифор Дучић, у то време један од најбољих познавалаца канонског права у Србији. После више измена и допуна у скупштинском одбору, о овом закону је вођена шестодневна скупштинска дебата, што је било неубичајено дуго у процедури усвајања једног закона. Резултат тог напора био је видљив: усвојен је један од најслободоумнијих црквених закона „од како је Србије“;⁴² у целом поступку доношења овог закона улога проте Барјактаровића била је веома значајна. Није помогла ни акција митрополита Михаила, који је у паузама скупштинских заседања покушавао да убеди неке истакнуте посланике да прихвате предложени текст закона. У једном таквом сусрету ван скупштинске дворане, овај црквени великодостојник је упозорио Барјактаровића да је застранио и „напунио духом световњачким и заборавио . . . обзире и дужности према цркви“. Иако је приликом претреса неких чланова поменутог закона био прегласан у скупштинском одбору, Барјактаровићу није сметало да иступањима у Скупштини тражи друкчија решења.

Не упуштајући се у детаљнију анализу Барјактаровићеве активности приликом претреса предлога Закона о црквеним властима у појединостима, желимо да истакнемо његов напор да се изостави тач. 9. у члану 39. предлога закона. Овом тачком прецизирана је једна од дужности парохијских свештеника: „Да не врши светске (световне — прим. Ж. С.) послове који не одговарају свештеничком чину, по правилима светих апостола, васељенских и обласних сабора.“⁴³ Циљ ове законске одредбе био је да се свештеници лише права да као грађани учествују

⁴¹ Живан Живановић, *Политичка историја Србије*, I, Београд, 1923, стр. 345—348.

⁴² Ал. Илић, *Прота Милоје Барјактаровић* (некролог), Хришћански весник, XXI, март-април 1904, стр. 215—220.

⁴³ *Стенографске белешке о раду ванредне Народне скупштине*, III, Београд, 1890, стр. 4135.

у политичком животу. Као представник владе, архимандрит Дучић је покушавао да образложи смисао поменуте одредбе у нацрту закона истичући да свештеници „не смеју агитовати“, јер то њима „не доликује“, и уопште они „не треба да раде оно, што ће им сваки добар хришћанин и грађанин замерити“.⁴⁴

Учествујући у скупштинској дебати, Барјактаровић је изнео читав ток репресивних мера којима је био изложен због своје активности у одборима Друштвене штампарије и читаонице, затим, као одборник општинске управе у Крагујевцу, да би на основу тога предложио да се брише тач. 9. чл. 39. из нацрта поменутог закона. На основу овог образложења посланици су већином гласова усвојили предлог проте Барјактаровића.⁴⁵

Као познавалац прилика у Војној фабрици, Барјактаровић је у два маха био потписник интерпелација, упућених војном министру, којима је тражено предузимање мера против капетана Ђорђа Марковића, управитеља Тополивнице и Чаурнице.⁴⁶ У овим интерпелацијама је истакнуто да капетан Марковић са радницима поступа „на најгрубљи начин и неуљудно“; уместо новца на име плате, радници добијају бонове које су принуђени да уступају месним трговцима уз висок шконт; поменути капетан смењује стручне и на упражњена места доводи „далеко неспремније раднике“; затим, отпушта раднике „без икаквог узрока“. На крају је постављен одлучан захтев да војни министар смени капетана Марковића са дужности и образује мешовиту комисију која ће испитати његову „крџалијску навику“ и „свирепу понашање“ према радницима.

Незадовољни одговором војног министра о ислеђењу у Војној фабрици, интерпеланти, међу којима и прота Барјактаровић, у скупштинској расправи износили су нове појединости о раду капетана Марковића и тражили нову и непристрасну комисију, која ће предложити неопходне мере ради консолидовања прилика у овом највећем објекту војне индустрије у Србији.⁴⁷

За посланике Радикалне странке нарочито буран ток имао је скупштински период 1893—1895. године. На изборима који су одржани 25. фебруара 1893, на листи посланика крагујевачког округа налазио се и Милоје Барјактаровић.⁴⁸ Новоизабрана Скупштина имала је приближно исти број радикалских и либералних посланика, као и три по-

⁴⁴ Исто, стр. 4275.

⁴⁵ О овој активности проте Барјактаровића позитиван суд изрекао је и Слободан Јовановић: „На захтев проте Милоја Барјактаровића, великог радикалног агитатора у мантији, избачена је из владиног нацрта једна одредба која је у завијеној форми забрањивала епархијским свештеницима бављење политиком“ [Слободан Јовановић, *Влада Александра Обреновића*, I, (1889—1897), Београд, 1929, стр. 39].

⁴⁶ Састављач прве интерпелације, од 29. новембра 1889, био је Барјактаровић, а потписала су је још четири посланика (*Стенографске белешке о раду ванредне Народне скупштине*, I, Београд, 1889, стр. 1587—1588). Другу интерпелацију саставио је познати народни трибун Ранко Тајсић, 18. марта 1890, а један од потписника на њој био је и прота Барјактаровић (*Стенографске белешке о раду ванредне Народне скупштине*, III, Београд, 1890, стр. 3872).

⁴⁷ О пропустима приликом ислеђења поводом поменутих интерпелација писао је Одјек, VI, 206, 17. XII 1889.

⁴⁸ Српске новине, LX, 65, 23. III 1893.

сланика из редова Напредњачке странке. Приликом верификације посланичких мандата дошло је до несугласица које су утицале на одлуку радикалских посланика да напусте скупштинску салу и даљи рад Скупштине 25. марта 1893. Свој поступак ови посланици су објаснили у прогласу *Нашим бирачима*, чији је потписник био и Милоје Барјактаровић.⁴⁹ У новом прогласу, од 31. марта исте године, радикалски посланици су указали на неуставност рада постојеће окрњене Скупштине, додајући да се својих мандата не одричу, већ их и даље задржавају.⁵⁰ Затим је уследио првоаприлски проглас краља Александра (1893), у коме је малолетни краљ изјавио да узима власт у своје руке. Истовремено, издат је указ о распуштању Скупштине изабране за период 1893—1895. године.⁵¹ И на новим изборима, који су одржани 18. маја 1893, Барјактаровић је изабран за народног посланика ванредног сазива Народне скупштине, која је радила до 12. јануара 1894. године.⁵²

Тако је завршен рад Милоја Барјактаровића као посланика, активност која је била испуњена значајним резултатима, али и тешкоћама и обртима, нарочито после 1. априла 1893. године. Огорчена борба вођена између радикала и либерала сводила се на утакмицу за учешће у власти, што је штетило угледу обе странке.

У ванредно тешким приликама за време последњег Обреновића и познате „владановштине“, услова за политички рад није било. У ово време Барјактаровић је већ био физички изнурен и са нарушеним здрављем, што је, између осталог, била и последица тешких услова живота у претходном периоду. У таквим условима, усправно и неокаљана образа, овај истакнути посленик је одлучио да се повуче из активног политичког живота: дао је оставку на функције председника Окружног одбора и члана Главног одбора Радикалне странке. Међутим, Барјактаровићева одлука о повлачењу из политичког живота није значила и престанак његовог интересовања за политику уопште. „Не повлачим се из политичке борбе па да на прошлост заборавим, не напуштам пријатеље па да их се више не сећам, не остављам другове па да хладнокрвно гледам њихов рад и борбу, не иступам из странке па да на њу више не мислим, не присиљава ме никаква сила да ме више не интересује добро и зло моје домовине. Свега тога нема код мене, али осећам да је време да заставу другом предам.“⁵³

Изјава на крају плодне политичке каријере има карактер политичког тестаментa Милоја Барјактаровића. У њој је дат резиме пређеног животног пута, указано на тешкоће, али и на остварење оних идеја за које се овај ентузијаста борио од ране младости. Ни овом приликом

⁴⁹ Одјек, X, 60, 26. III 1893.

⁵⁰ Одјек, X, 62, 1. IV 1893.

⁵¹ Српске новине, LX, 70, 2. IV 1893.

⁵² Завођење личног режима, чести обрти на двору, нестабилност влада — то су одлике режима после преврата од 1. априла 1893. У периоду ванредног сазива Народне скупштине 1893—94. године, посланици-чланови Клуба Радикалне странке потписали су протест поводом повратка Милана Обреновића у Србију. Један од потписника овога протеста био је и Милоје Барјактаровић (Одјек, XI, 12, 16. I 1894).

⁵³ Изјава Милоја Барјактаровића је датирана 20. марта 1897 (Одјек, XIV, 46, 25. III 1897).

Барјактаровић није пропустио да помене Светозара Марковића као човека који је тако високо уздигао знамење једне нове странке у политичком животу Србије.

НЕМИР ПОСЛЕДЊИХ ГОДИНА ЖИВОТА

Барјактаровић није успевао, мада је желео, да последње године свога живота проведе мирније. У време опште исцрпености и изнемоглости оболеле су му уши, тако да је слабије чуо. Познат као вишегодишњи трибун, посебно у покрету Светозара Марковића и, касније, у Радикалној странци, Барјактаровић је осумњичен за саучесништво у Ивањданском атентату на краља Милана, 24. јуна 1899. године.⁵⁴ За време опште хајке против радикалских првака, на које се сумњало да су умешни у атентат, пронађено је писмо Миливоја Соколовића, учитеља основне школе у Плани код Параћина, датирано 28. септембра 1895, којим је овај поклоник режима обавештавао највише полицијске органе о оптужбама свештеника Андре Божића, који је такође службовао у Плани, против Милоја Барјактаровића. Према Божићевој инфомацији, Барјактаровић је у радикалском клубу предлагао да радикали убију краља Александра. Када је чуо овај предлог, Божић је иступио из Радикалне странке. То је била „аргументација“ за закључак да је Барјактаровић био спреман, или је чак био и умешан у Ивањдански атентат.⁵⁵

На саслушању поводом оптужби за саучесништво у организовању атентата, Барјактаровић није презао да изјави да су од познатих демонстрација 1876. године односи између њега и кнеза, односно краља Милана захладнели, да није приман у аудијенцију „те да би се могао од нанешених ми увреда и клевета оправдати“. „Од тог времена (од демонстрација „Црвени барјак“ 1876. године — прим. Ж. С.) Његово величанство краљ Милан доласком у извесним приликама у Крагујевац никад ме није желео видети у општој аудијенцији ни при дочеку са грађанима, па ни на улици.“ На овај начин Барјактаровић је објаснио које су биле побуде за истрагу која је извршена у вези са његовим тобожњим саучесништвом у Ивањданском атентату.

После стишавања разбукталих страсти краља Милана и „самокритичких“ изјава вођа Радикалне странке, у првом реду Николе Пашића, Преки суд је пресудом бр. 697, од 18. септембра 1899, Барјактаровића огласио за невиног и ослободио одговорности у вези са Ивањданским атентатом.

Као противник династије Обреновића, под којом је доживео прогоне, понижења и гушење политичких слобода, Барјактаровић је са симпатијама пратио долазак династије Карађорђевића после мајског преврата 1903. године.⁵⁶ У беседи у Новој цркви у Крагујевцу, коју је

⁵⁴ Детаљније о Ивањданском атентату вид.: Слободан Јовановић, *Влада Александра Обреновића*, II, (1897—1903), Београд, 1931, стр. 98—135.

⁵⁵ Записници са саслушања Милеја Барјактаровића од 18. јула 1899, који су састављени у Начелству крагујевачког округа, чувају се у Архиву Србије, у фонду Министарства правде, Преки суд поводом Ивањданског атентата 1899. године (нерегистрована грађа).

⁵⁶ Радосав П. Марковић, *Црква кнеза Милоша у Крагујевцу*, Крагујевац, 1935, стр. 57—58.

одржао 4. јуна 1903. поводом династичке промене, он је дао језгровиту оцену о представницима династије Обреновића и о насталом преврату: „Кад се у земљи зацарило безакоње; кад је морал сведен на нулу; највећа изненађења примамо равнодушно; државни удари постају правило владавине . . . кад су улизице и рушиоци закона славили свој тријумф; кад су тамнице биле једино склониште поштених и истинитих родољуба.“⁵⁷ „Сејала је ветар, пожњела олују“ — то је мото Барјактаровићеве оцене о династији Обреновића.

Прота Милоје Барјактаровић један је од потписника честитке која је у име крагујевачког свештенства упућена краљу Петру I поводом његовог ступања на престо. Такође је био састављач прогласа поводом нових избора за општинску управу и посланике за Скупштину. Истовремено, Барјактаровић је осудио издавање тзв. самосталних радикала из састава Радикалне странке.⁵⁸

После смрти протојереја за округ крагујевачки Животе Остојића, 4. јануара 1903, најозбиљнији кандидат за то место био је Милоје Барјактаровић. Поздрављајући кандидатуру Барјактаровића, локални лист „Нова задруга“ није пропустио да укаже да је највећа врлина овога проте „што је и у овако материјалистичком веку остао некористољубив и скроман“.⁵⁹ Међутим, на поменуту функцију Барјактаровић је наменован тек после мајског преврата.

На новој дужности Барјактаровић је остао кратко. После дуже болести, умро је 25. јула 1903. године.⁶⁰ Оставио је скромне легате основних школа у свом родном селу Јовановцу и крагујевачким просветним установама — Женској радничкој школи, Вишој женској школи и Гимназији.

*

У свим важнијим етапама свога живота и активности Милоје Барјактаровић је несебично и часно служио идеји прогреса. Иако често прогањан, нарочито због учешћа у покрету Светозара Марковића и у организовању демонстрација „Црвени барјак“, Барјактаровић је остао веран свом геслу да „свака борба тражи својих жртава, а политичка је у томе најнеобузданија“. У таквом опредељењу нису могле да га спрече многобројне недаће: једногодишњи полицијски надзор, губитак свештеничке службе, смрт зета и ћерке, подозреност краља Милана и др. Иако активан члан и функционер Радикалне странке, он никада није заборављао прве сејаче социјалистичких идеја у Србији, а посебно Све-

⁵⁷ Јавност, радикални лист, Крагујевац, ванредно издање, I, 3, 4. VI 1903.

⁵⁸ Јавност, I, 6, 15. VI 1903; исто, I, 10, 29. VI 1903; исто, I, 11, 3. VII 1903.

⁵⁹ Нова задруга, Крагујевац, III, 6, 19. I 1903.

⁶⁰ Сахрани проте Барјактаровића присуствовало је мноштво његових поклоника.

Делегацију Главног одбора Радикалне странке из Београда сачињавали су: Светозар Милосављевић, Андра Николић и Раџа Милошевић. Супрузи Марији Барјактаровић упућено је 159 телеграма са изразима саучешћа. У телеграму Драгише Лапчевића истиче се: „Глас о смрти некористољубивога, непоколебљивога и неустрашивога апостола слободе потресао ме је као поштоваоца честитог друга Светозара Марковића“ (Јавност, I, 18, 27. VII 1903. — Вид. исто, I, 34, 14. IX 1903).

тозара Марковића, према коме је гајио очинску љубав и гледао у њему узор поштења и честитости. Отуда је тачна оцена да је Барјактаровић био „један од најпоузданијих пријатеља“ Светозара Марковића.⁶¹

У раније поменутом политичком тестаменту, од 20. марта 1897, Барјактаровић је на себи својствен начин учинио осврт на пређени пут борца и народног трибуна: „За собом остављам рад кроз дуг низ година. У њему има патње и гоњења, надања и разочарања, борбе и пораза, неуспеха и победа, али кроз све то време ја се ведра чела и чисте савести могу осврнути на прошлост, у којој сам делао по свом знању и умењу са најбољим жељама и најчистијом тежњом да се ваља за добро и напредак своје домовине заложити.“⁶²

Пређени животни пут и резултати свестраног ангажовања, који су далеко превазилазили оквири уже професије, увршћују Милоја Барјактаровића у ред истакнутих личности Србије друге половине XIX века.

ЖИЗЊ И ПОЛИТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МИЛОЯ БАРЬЯКТАРОВИЧА

Жизнь священника Милоя Барьяктаровича (1830—1903) была исполнена усиленной политической деятельностью и борьбой за общественный прогресс. Родился он в селе Ивановцы около Крагуевца. После окончания духовной семинарии он преподавал некоторое время вероучение, а затем стал священником и протоиереем. Большую часть своего длинного трудолюбивого века он провел в Крагуевце.

Уже в первой фазе своего развития Барьяктарович определился за социалистическое движение. Его непосредственное участие много способствовало успеху движения Светозара Марковича в тзв. крагуевачком периоде (1873—1875). В качестве члена городской управы в Крагуевце Барьяктарович выказал большую активность в организациях и проведении демонстрации „Црвени барьяк“ (Красное знамя) 15 февраля 1876 года. Идея о самоуправлении, которую долгое время преследовали в сербском обществе, славилась в Крагуевце значительную победу. В течение судебного процесса против организаторов демонстраций, Барьяктарович защищал первых сеятелей социалистических идей, готовых пожертвовать свою жизнь за общее благо.

В другом периоде своей деятельности Барьяктарович исчерпывал свою активность под покровительством радикальной партии. Его выбирали несколько раз за народного посланника. В парламентских прениях он отстаивал принятие тех законов, которые были благоприятны для широких народных масс. Он был противник централизма и подавления политических свобод, а также и безкомпромиссный критик властителей из авторитарной династии Обреновичей.

Как поборник социалистических идей, политических свободи законности, как борец за демократизацию внутренних отношений в обществе, Милое Барьяктарович занимает значительное место в политической истории Сербии во второй половине XIX века.

Живомир Спасић

⁶¹ Јован Скерлић, нав. дело, стр. 236.

⁶² Одјек, XIV, 46, 25. III 1897.

Милоје Барјактаровић